

Dem demê kurdî yo

PANEL û konferansan organize kenê û nê panel û konferansan de kurdî ra zafêr ca danê tirkî. Yew moda destpêkerdo nê panel û konferansan de ser û binê qala ïnan "Perwerdeyê Diziwanî" yo... RÜPEL - 7

Vînîbiyayış û rasteya kurd

HETE ney de zî zilm, işkence, tecawiz û tewrên bînan ra zafêrey cenîy aciz bîy û zirar vînay. Tabî kî tîya de herî zehmetey ontê ceniyê kurdan bîy û sîstemî bi ïnan dayê ontîş. Keyan veşnay... RÜPEL - 3

Welat

VERROJ

Ziwan nasname yo, ziwan rûmet o... Pêveka Azadiya Welati ya, belaş a. 3 - 06 - 2013 Hewtane HUMARE: 56 E-mail: welatverroj@gmail.com

Fuarê Tuyapî yê Amedî Ser

Di hewteyî ra verê Amedî de Fuarê TUYAPî est bi. Hema hema heme weşanxaneyî nê fuarî de ca girewtbîyi. Heme warî de kî eşkenî pirtûkan peyda bikerî û pirtûkanan ser ro gelek alaqa est bi... RÜPEL / 7

Kaosî ra
vejîyayış
senî beno

RÜPEL / 2

Stenbolî de Serwedartîş!

Barcelona de
panela 'Ceniyê
Kurdistanî'

RÜPEL / 3

Çehovîyê
kurdan
Nûredîn Zaza

RÜPEL / 6

Çend rojey ke AKP wazena Parka Gezi xirabe bikero û Kişi Topçî bivirazo. Stenbolijîy bîy yew û îsyân vetê vanê park ê ma yo

MEDYA DINYA DE YO

Têkoşîna şarî û terora dewletî ya şaran ser de medya dinyayı de yeno mojnayış. Semedê ke AKP Gezi mekero Kişi Topçîyî ra têkoşîna xo berdewam keno.

AKP Û ŞARÎY

Şarê Stenbolî semedê ke parka Geziyî AKP xirabe mekero û xozaya xo bipawê ra çend rojey ke stenbolijîy îsyân kenê. Polêsên AKPî semedê şîdet bikar ano.

ŞAR VANO Ë MA YO

Şarê Stenbolî vano park ya şarî yo û ma nêdanê AKPî. AKP zî vano ez do bivirazî. Hetê ra nijadperestî zî kewtê dewre û dijî şaran bi polêsan têkosîn danê.

Kaosî ra vejîyayış

Nîşandayışê rewşê kaosî yo. No kaos semedê hetanê nikayî ke sîyasetê sîyasetmedaranê parlementoyî yo. No rayverî de cuwiyeysiyo tewr qewet ê ke qewetey vejenî ïnan de pêrodayış o. Çinkî ê verbê (hemverê) vurîyayîşî nê verbê cîyakerdişî yê...

AZÎZ GUL

Nika erdnêgarîya ma de ci esto?

Erdnêgarîya ma nika yew kaosî mîyan de menda û ma no kaosî ra ganî xo bixelesnê la no xelesnayış sey hukûmetanê demê vîyerteyan nêbo.

Ma senî fam kenê kaos esto:

1) Dormareyê erdnêgarîya ma de heme ca yew şer o pêrodeyiş est o.

2) No pêrodeyiş ma ra cîya nîyo heme parce de mîrdimê ma est ê.

3) Ma zanê ke rojhelatê miyanî de yew kaos bi û şer o pêrodayışî ra dim hukûmatê tewirna ameyî vurîyayış.

4) Nika zî erdnêgarîya Tirkîya de zi yew kaos ameyo meydan. Çinkî hîris çewres serrî yo no rewş yewaş yewaş ame no hal.

5) Nika yew rayîrşiyayîş azadî awan bîyo. Ma tikekî mezgê xo bişoxilnê se, ma zanê ke ma nişkenê no şerî bê heqdîyayîş biqedînî.

6) Yew pol heqê xo wazeno yew pol zî vano heq çinîyo û yewbînan ra mîrdiman tepîşenê kenê pey dêsan yan zî benê serê koyan.

Erdnêgarîya Tirkîya nika kuçeyê tengî de menda. Ez ko kayila tikekî behsê kirîz û kaosî bikerî.

1) Krîz ma zanê ke semedê yew rewşo taybetî xo nawineno û yewray de beno û yew dem domneno. Pîzeyê merdiman de zafêri tersê aborî beno. La belê kî verê ey bigîrê no rewş, rewşo weş beno. Yanê kirîz kî şikenê acor zî acêr zî kaş bikerê.

2) La belê kaos, rewşo runişteye yewaş yewaş demo dergî de aver şono, gird beno û xo naweneno. Merdiman mîyan de ters o lerz û pêrodayış vejêno. Nê rewşî acêr o acor kaşkerdiş nîvejeno. Kê gerekê (ox-roke) no rewşî ruçikî ey ra tewêrنا (cîya) bikerê yan zî fikiryayîşê û no rewşî ra ewnîyayîşê xo tewêrنا bikerê. Kaos, kabûlkerdişê waştîşî yan zî nîwaştîşî reyde komê merdiman de (civatan de) sewbîna bîyayîş ano meydan. La belê no sewbîna bîyayîş kî nîşkê se weşî de tepîşê, rewşo rijîyaye û pêrodayış awan beno.

Nika, ma ewnîyayîşê no rewşê kirîz o kaosî ra û fikiryayîşê ma vano ke,

no yew nîşandayışê rewşê kaosî yo. No kaos semedê hetanê nikayî ke sîyasetê sîyasetmedaranê parlementoyî yo. Û ma no rewşî fam bikerê se ma fam kenê ke famkerdişê ma o şasikî ra no kaos awon bîyo...

Tewr pînî de zî, tablo yo ke verbê ma yeno her tim no rewşo: kes kayîl nîbeno mezgê xo biqefeno, demo vîyartî ra ders girotîş nîşkenê vejo, ê ke terso reyde ewnîyayîşê cîmeyî no rewşî û no fotrafi yenê ma ver...

No heme çîyo verên û modelê fîkirîyayîşê ma, ma ay bînan ra beno "hina rind viraştiş"

Oxro ke, azadî ardiş, hîna rind viraştiş nê, ay hukûmetê bînan ra "cîya û tewêrنا" bîyayîşî ra girêdeyeyo. Ganê (eger) no rewşî gi ameyê cuwîyayîş, ma fam bikê se û ma bizanê kaos o se, viraştişê ma ganê tena cîya bîyayîş nê, ruçik ra ameyîşê vurîyayîşî yo.

No vurîyayîş ma rê go (do) teber ra nîbêro. Ganê ma rayberîya no rewşî bibê û ma ganî zerrîya xo ra yew vurîyayîş bikerê. O ma sîyasetê xo gereyî (sey) no rewşî bikerê. Sîyasetmedaranê xo no rewşî rê biresnê. Semedê no vurîyayîş, idarekerdişî rê kî ganî ey fam bikerê, bîmusê û jîratîya (edîl) nekişkerdişî kî ganî cuyî de bişoxilnê.

Rêberî "gureyê raştî virazenê" idarekarî se "gureyî raşt kenê" no rewş bîro ver çiman se; seba kaosî idarekerdiş ganî kadroyê Rêber-İda-rekarî ganî kom bikerê, qewet bidê ci û semedê idareyî pê ewnîyayîşê Kuantumî bîewnîyê.

Ganî ma no rewşî yew kirîz fam bikê se, sankê ma yew nîweşî fikirîya yê o ma yew hebe burê, a hebe yew nîweşî miraynena. Labelê yew wext ra pey, ay bakterîyê ke ganê kî dê ta'yînan zî bêqewet verdanê û feydayê

înan zî nîmaneno. No rewş ma beno zerre yê xo de xo bi xo pêrodayış û ma herwext bê qewet manenê...

No rayverî de cuwiyeysiyo tewr qewet ê ke qewetey vejenî ïnan de pêrodayış o. Çinkî ê verbê (hemverê) vurîyayîşî nê verbê cîyakerdişî yê. No zî pê perwerdehî beno.

Kadroyên rîberî rewşê kaosî de semedê qewet girotîş gonî pêro perwerdehî gînê. No qedroy xo goreyê no vurîyayîşê rê xo rewna hedre kerdo dîye kaos wexto ke kedîyeno ay rayverîyan ra hine aver şinê...

Sewbîna zî, ters o gi kaosi veto wext yeno çîyo rîndeyan zî ano meydan. Rewşê kaosî de kî se bikê; Ewnîyayîşê fikirîyayîşê xo kî ganî tewirna bikê. Rewşî ganî kî, yew çim ra nîewnîyê. Kî ganî heme polî ra heme pencira ra bîewnîyê û heme goşî ra bîşnawê.

Vînîbîyayış û raşteyên civata kurd

Hetê ney de zî zilm, işkence, tecawiz û tewrê bînan ra zaferey cenî aciz bîy û zirar vînay. Tabî kî tîya de herî zehmetey ontê cenîyên kurdan bîy û sîstemî bi ìnan dayê ontiş. Keyan veşnay, merdiman kiştî

Aİ KALIK - AMED

Tarîxa kurdan de cayê cenîyên kurdan zaf teybet o. Şer, dej û qewim-yayışen ke Kurdistanî ser de bîyê de, mayêñ kurdan zaf dejan ontê. Herî peynî de zî, mayêñ kurdan dejên serrên 1990'ine vînay û hewna zî dejên ìnan oncenê.

Mayêñ Şemîyî her hewte çalakîyên xo domnenê û veng rayîberan danê ke, qet nébo hesteyên gedeyen ìnan an zî, mezelê ìnan bimojnê ìnan ra çalakî kenêy.

Tarîxa dinyayî mojnayo ke, heme kiştî û heme qırkerdişan ra pey, sîstema politîk û idolojîk ya dewletan esto û ìnan ra xizmet kerdo. Dewleta Tirkîyayî zî, serrên 1990 tira pey, zaf merdimen kurd kişt û binçiman de vinî kerdiy. No zî dano mojnayış ke, vînîbîyayışan de, maneya sitirateyiya Tirkîyayî est o.

Kurdistan de, semedê ke verê he-reketa şoşegeran bibirnê, Tirkîya zaf merdiman qetil kerdiy. Ay wextî de sîstemeke wahsetî, ke sînor nêşinas-

nayê û civatî ser de zilm û şer, sereyê xo girot bi û şiyê dayê cuyayış.

Êy serran de, dewîy amey veşnayış. Hetê ney de zî zilm, işkence, tecawuz û tewrê bîna zaf bîy. Tabî kî tîya de herî zehmetey ontê cenîyên kurdan bîy û sîstemî bi ìna dayê ontiş. Keyan miyan de zaf merdimî kişay û heta ney gamî mezeleñ ìna zî çinê. Cenî û mayêñ kurdan waştî ke vînîbîyayışen ìnan dewlete bivejo meydan.

Semedê ke sîstemî polîtika helynayışî kerde kurdîy zaf şikayay bîy. Her malbat û dewanê Kurdistanî de terseke bi û vatê ke, 'Kam wext rîz yeno ma' bi. Nêy tersayışan ra, şew nêewtaynê ke, cenaze-yen ke estî bîy ra, wayirey bikerê. Zafereya cenazey zî bîrên asitan û tewr cayan de kerdibîy binê axî û nimit bîy. Ewro zî, mayî cenazeyen gedeyen xo sîstemî ra wazenê.

Psîkoli xirabe kerdiy

No psîklojiya kurdan ze serndromeke heta peynîya serrên 90'ine dewam kerd. Têgeyrayışe azadîya kurd hêza xo şarî ra girotê. Şar zî semedê ke hesabê kerdişen sîstemî biperse ra, kew têgeyrayışan miyan. Nêy tersayışî ra dim de şarî kurd kewt he-sappersayışê cenazayen xo dim.

Nêy persayışî bi zaferey bi çalakîyên mayêñ şemî amey rojevî.

Waştîşê ìnan gedeyen ìnan yên ke ameybîy vînîkerdiş wa bivejê meydan bi. No hesap persayış her ke şî iradeya kurdan daha zî weş kerd û bi hêz kerd. Iradeya civatî zî çalakîyen mayan ra pey daha zî avera şî.

Sistema Tirkîyayî waştî ke kurdîy xo red bikerê û eslê xo ra dûr bivinderê û wa kes wayîrê cenaze-yen xo nêvejyê û vengê xo mekerê û hesab népersê bi. Ema mayêñ kurdan no qalibî sîstemî şikit.

Edî bes o

Ema şarê kurd vat ke indî bes o. Ma xo nedanê selixnayışî û iradeya xo weş mojna û dijî sîstemî vejya. Şarê kurd tekoşîna xo dijî sîstemî daha zî geş û weş kerd. No weşkerdiş bi pêşenye mayêñ kurdan ame meydan. Berxodana mayan, şoreşeke newe da destpêkerdişî. Mayî her qadî de xo çalakîyan ver de şanay şîdetâ sîstemî ver û bîy têkoşerên dawa kur-dawarey û peşenye kerdiy.

Ewro zî, nêy mijarî yenê niqaşkerdiş û dano mojnayış ke, bi saya şo-reşgeren mayêñ kurdan resayo kamcın astî. Eger mayêñ kurd nêbîyay, belkî zî, no şoresh nêresayê ney astî.

Şarê kurd bi pêşenye cenî û mayêñ kurdan gerîlayen xo, rayîberaya xo û paradigmayen kurde-war şinasnay û êwro têkoşîna kultur, ziwan û ehlaqê xo danê.

Tunus de qanûna 200 serr verî est o

Tunusî de hetkarên îslâmî çalakîyeke vîraştiy. Cenîya ciwan ke nameyê ay Amîna Sbuyî ame binçimkerdiş. Dawa akerdiy. Dawa ame bi qanûna 200 serran verî ame daraznayışî.

Goreya iðdayî semedê ke çanteyê xo sipereyla çimanra hesir ano war ameyo vînayış ra eme darazanayış. Sbuyî 18 serre ya. Pawitoxê ay ard ziwan ke muvekîla ay semedê ke xo bipawo ra çanteyê xo de çarnayo. Zewnbî uestê ay çîna û bertekê xo daha zî şideyna û vat: "Tunusî de bi qanûna 200 serran verî şarêñ xo ra ceza birnena."

Heskerdox û nas û saziyên sîvîl zî mîyan de zaf kesiy û grûbeke Ensar El Şeriat zî ameybîy dadgehî ver ke mil bidê daweyî. Înan waşt ke wa goreya qanûna şerîati bêra daraznayış ema dadgehî ze ïnan nêkrd û kesan nêgirot zereyê daraznayışî. TUNUS

Barcelona de panela 'Cenîyên Kurdistanî'

Peytexta Katalonya Barcelona de, bi nameyê Col-Lectiu Ronda û Kooparetîfa Ekonomîya Civatî ce-nîyên kurd dawetê panelî kerdîy. Cenîyên kurdan ra Boroya Aşîfîya Cenîyên Kurd ra Songul Turhal û rojnameger Meral Çîçek şîy panelî.

Turhal û Çîçekî mijarîn sîyasaleya Kurdistan û vîraşteyeyê kultur û el-halaqê kurdan de vatişen xo ardîy ziwan. Hetê bînî ra navika tarîxa tê-koşereya cenîyan ardîy ziwan. Tabî kî zehmetîyên ke ontê û dijî sîstemî se kerde zî ardîy ziwan. Turhalî ard vîr ke cenîy kurd stiratejiya dîyarker êy û ney ra pey de zî do hinî bibêy û wina domna: "Cenîyên kurd tekoşîni de cayeke zaf muhîm genêy. Mînaka YPGî zî no mojneno. BARCELONA

ZAZADIYA WELAT
Zozan Basın - Yayı Adına

İmtiyaz Sahibi

Halime PARLAK

Yazı İşleri Müdürü

Aydın ATAR

Yönetim Yeri:

Diclekent Bulvarı

Termil Apt. Kat:3 No:9

Kaynar / DIYARBAKIR

İdare Tel: 0 (412) 251 38 88

Yayın (Wesan)

TEL: 0 (412) 237 48 90-91

Fax: 0 (412) 237 48 89

Baskı (ÇAP):

Stenbol: Gün Matbaacılık, Reklam, Film, Basım, Yayın, Tan. San. Tic. Ltd. Şti.

Telsizler Mekkî Besyoî Mah.

Akasya Sok. No: 23/A

Küçükçekmece / İSTANBUL

Tel: 0 (212) 580 63 81

Edene: Arslan Güneydoğu

Gazetecilik, Matbaacılık, Kağıtçılık

Yeni Doğan Mah. 2108 Sok. No:13/A

Yüreğir / ADANA

Tel: 0 (322) 346 03 71-72

Genel Dağıtım:

Turkuaz Dağıtım Pazarlama

Kurdistanî de kirmackî fêkî dano

Zaravaya kurdî ra kirmancî semedê ke vinî bîyayîşî ra rizgar bibo, bi rojname, kovar û pirtukan her ke şino avera şono. No zî asta kirmancî weş û geş keno. Hinî eyseno ke, çend serrê verê ma de kirmancî bibo ziwanek serkefte û nakokîyên vinîbîyayîşî ra, xo rizgar bikero. Ya muhîm pey perwerde do bêro dayîş.

Pirtukê xo yo yewin "Sorgu Yarına Kaliyor"

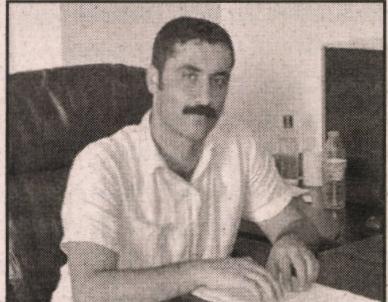
2012 ine Kasime de Weşanxaneyê RED û ra çap kerdo. Ezîz Gulî 2013 ine Gulane de Weşanxaneyê ARAM û ra zî "Dalpeya Cemedeyê" e çap kerdi. Xebatê ke kirmackî ser virazîyena semedê ziwanê kirmackî ra zaf muhîmo.

Wa kurdiy bi ziwanê xo perwerde bivînê

NAVENDA XEBERAN / AMED

HETANÊ ke ez yew roj şîya keyeyê yew embazê min o tirk i. Ez ewnîyaya ke belgeya serkeftina kûmancî dêse ey de delikyayeya. Ez zaf dejaya. Min a şewe nêşkera birakûrî. Şefap bi. Ez ameya Kurdî Der min dest pê kerdişê kursa kûmancî kerd.

Azîz Gul kam o?

Azîz Gul kam o?

Serra 1981'ine de Erxenî de daya xo ra biya. Min gedeyêya xo dewe de vîyarna. Di 7 serreyîya xo de ma keyeyê xo berd şaristanê Erxenî-Amed. Hamnanan ma şîyêne dewe û zimistanî zî ameyînî Erxenî. Min di'bistana seretayî Erxenî de wend. La Dibistana Miyanêni min nişkerd biwanî û min fek dibistane ra verada. Wextêke serrê min bî 16 min reyna dest da ke Dibistana Miyanêni û Lîseyî tebera girot û Zanîngeha Selçuklî de wendîse temam kerd.

Pirtuka Gulî "Dalpeya Cemedeyê" e refanê pirtukan de cayê xo girewt.

Hetê UNESCO ra yew cigeyrayışe ziwananî ame viraşîş (kerdiş). No cigeayrayış de ziwanê kirmackî kewto listeyâ ziwananen vînîbîyayyan. No semed ra pirtukê Ezîz Gulî "Dalpeya Cemedeyê" e verbê no talukeyî rîsey yew dermanî yo. Demo ameyînê ziwanê kirmackî / kirmackî rî no pirtuk sey yew kerra eştişê deryayî yo û venge ke gird vejeno.

Ma xebatqarê Welat Verrojî zî no pirtuke vend û ma zaf keyfweş bîy. Ma vaşt ke, ma pirtukî ser de nuştoxî di reportaj bikerê. Ma va ke, hem ey ra fikrê no pirtukî senî vejîya û ê no pirtuk senî ame nuştiş, ma ey serro qal bikerê. Nuştox Ezîz GULî ma nêşikit û ma ey de pirtukî ser de roportaj kerd.

► Ti ma rî tikekî behsê xo kenê?

Helbestwaney yan zî nuştoxeya xo ra ez zaf kayîl nîya ke behs bikerî. La belê ez zani ke gureyê nuştoxî nuştiş o. Dim ra zî ey nuşteyanê xo gerekî (ganî) xo vîrabiko û wendozanê xo rîverado. Nuşte yo wendox pîya azad bimanê ke, yewbînan fam bikerê. Ana bibo se, hîrê hemey zî azadî reyde aver şonê.

2002-2003'ne de Zanîngeha Selçukî de dest bi wendîse beşa Têkilîya Şarî û Danasîn (naskerî) kerd. Min di serrî Şaredarîya Girde Şaristanê Edene de xebatkarî kerd û Ez nika zî Şaredarîya Girde Şaristanê Amede de xebatkarîya xo domnena. Û ez nika zî mamosteyîya Kîrmancî (Kirmackî) ne keni.

► To pirtukê xo yo yewin bi tirkî çap kerd. Kam cayî ra û senî ame to vîri ke to bi kirmackî nuş?

Kirmackî nuştiş, ma raşt vajê se, qet min vîri di nêbi. Hetanê ke ez yew roj

şîya keyeyê yew embazê min o tirk i. Ez ewnîyaya ke belgeya serkeftina kûmancî dêse ey de delikyayaya. Ez zaf dejaya. Min a şewe nêşkera birakûrî. Şefap bi. Ez ameya Kurdî Der min dest pê kerdişê kursa kûmancî kerd û dim ra zî kursa kirmackî de min domna û min dest bi nuştişê kirmackî kerd.

► To no pirtukî nuştişî de qewet kam cayî ra girewt. Yan zî kamî qewet da to?

Min behsê embazê xo yê tirk i kerd bi. Qewet min dejê ey ra girewt. Min şewe yo roj dest da şoxilnayışe kirmackî û qewet ame min, min dest pê nuştişê na pirtukî kerd.

► To no pirtuk çend aşman de hedre kerd û da çapxaneyî?

Verê musayişê kirmackî de ez pirtukî ser ro xebetîyaya. La belê sistem ana yew sistem bi ke min nêşkaynê raşt binusî. Çinkî min perwerdehî, ziwanê maya xo de nêdîbi. Qalkerdiş est bi la nuştiş û wendîş çinibî. Min demo ko perwerdehî dest pê kerd, min, o wext, dest pê nuştişî kerd û no pirtuk 5 aşman de ame hedreyê çapkerdişî.

► Pêroyîn de ti kam mijari ser nûsenî?

Yew kala min esto, ez vani ke Helbest, nuştox bi xo yo û estanekê wendoxî yo. No semed ra ez ci cuwîya ya se min o nuşt. La min-cuyê xo de şer dî, pêrodayış dî û no şer o pêrodayışî mîyan de zî adirê heskerdiş zî, kewt zerrîya min. Min vaşt ke ravêreyeya erdnêgarîya xo zî heskerdiş betilyayeyê xo reyde binusa. Yanê qêrîna heskerdiş û qêrîna civatî no pirtukî de esto.

► To sîfe de ci dem dest bi nuştişî kerd?

Dest pêkerdişê nuştişâ min verîn ra yo est o. La min nuştê o min ê eştinî min qet kom nêkerdinî. La serra 2010 ine de min kerd mezgê xo o min nuşt la ey wext min bi tirkî nuşt. La belê ez nêzdî yew serre yo kirmackî nusena.

► Rayîr şiyayışê çareserî yê Demokratikî û no pêvajo no rewş de bidomno perwerdehîya ziwanî rî ci qezenc kerdiş yeno?

Şarê kurdî senî ame no rewş, şarê kurdî hîrêş-çewres serrêy bêtters tekosîna xo domnay û no rayîrî de zaf çî zî kerzenç kerd. Dewleta Tirkiya zî fam kerd ke, no rewş ana dewon nêkeno çinkî dormare yê aye de İran Iraq û Suriya sey leyê awe germin qilpilyena (keli kewna) û zanena ke, aye zî no awa germin de weşena. Va ke ez goşdarê şarê kurdan biba. Nika zî rayîrî İmrâlî û Qandîlî ra şona û yena. No rewşo rind û hewa ya weşê mîyanê şarê kurdan o tirkîyayîjan de ameyo vinayîş. Tirkiya de herkes no semed ra, zaf dejîyayo û ma wazanê ke nika ra dim wa kes nêdejo.

Ez wext o ke maya xo ra bîya, no veng ame bi goşê min." Pitik, ti bi xêr amey û ti bi wesileya xêrî bibê" labelê no veng weşê min de Kurdî (Kirmackî) vajîya. Vatişê min no yo ke, gedeyen kurdan wexto ke benê. Erdnêgarîya xo de hetanê 10 serranê xo 3 ziwanan bonder (musenê) benê labelê no musayîş de têna yew ziwanî ser nusenê û wanenê no semed ra yo ke; nuştiş, wendîş û fikiriyâşî inan de têmyankî bena. Ay seranê kîtekân de ziwanê maya xo de fikiriyenê labelê ziwanê tirkî de zî wanenê û nûsenê. No semed ra ma hetê na game perwerdeyî xo de yew game apey ra şî. Vatişê min no yo ke kurdî pêrîn her wext no pêvajo yî ser ro bivinderî o aver berê, pêro no pêvajoyî de ca bigeyrê ke wa no pêvajo kezencê ziwanî, kulturî û cu yî bibo.

No rewşî de omidê min esto. Vatişê min perwerdehîya ziwanî zaf nêzdîya û ma pêro (heme)

Ciwat perwerdehîya ziwanî ser ro bixebitîyê.

Dem dema yewîtî yo

Kurdên başûrij anê ziwan ke heta ke dewlete û AKP gaman merzê do aşti meyro. Ey semedî ra zî veng danê ke wa AKP zî hintayê kurdan gaman berza. Kurd û tirk piya macbûrê ke aramey de bicuyê û xebatê xo...

NAVENDA XEBERAN - AMED

Serekê Şarê Kurd Abdullah Ocalan Newroza Amedî de ravêreyaya newe da dest pê kerdî.

No ravêreye heme şarê Tirkîya de newe yew hevî viraş. Çimkî no şerî de nêzdî 50 hezar merdimîy merdîy û bi mîlyonan zî koç kerdî. No ravêreye ser Kurdistanâ başûri ra mamossteya beşa sîyasetî Zanîngehî Selahattînî Muhammad Mahmud Saleh vat ke, ez bawera ke no ravêreye do heme şarê Rojhîlatî Miyanî ra bibo mînak.

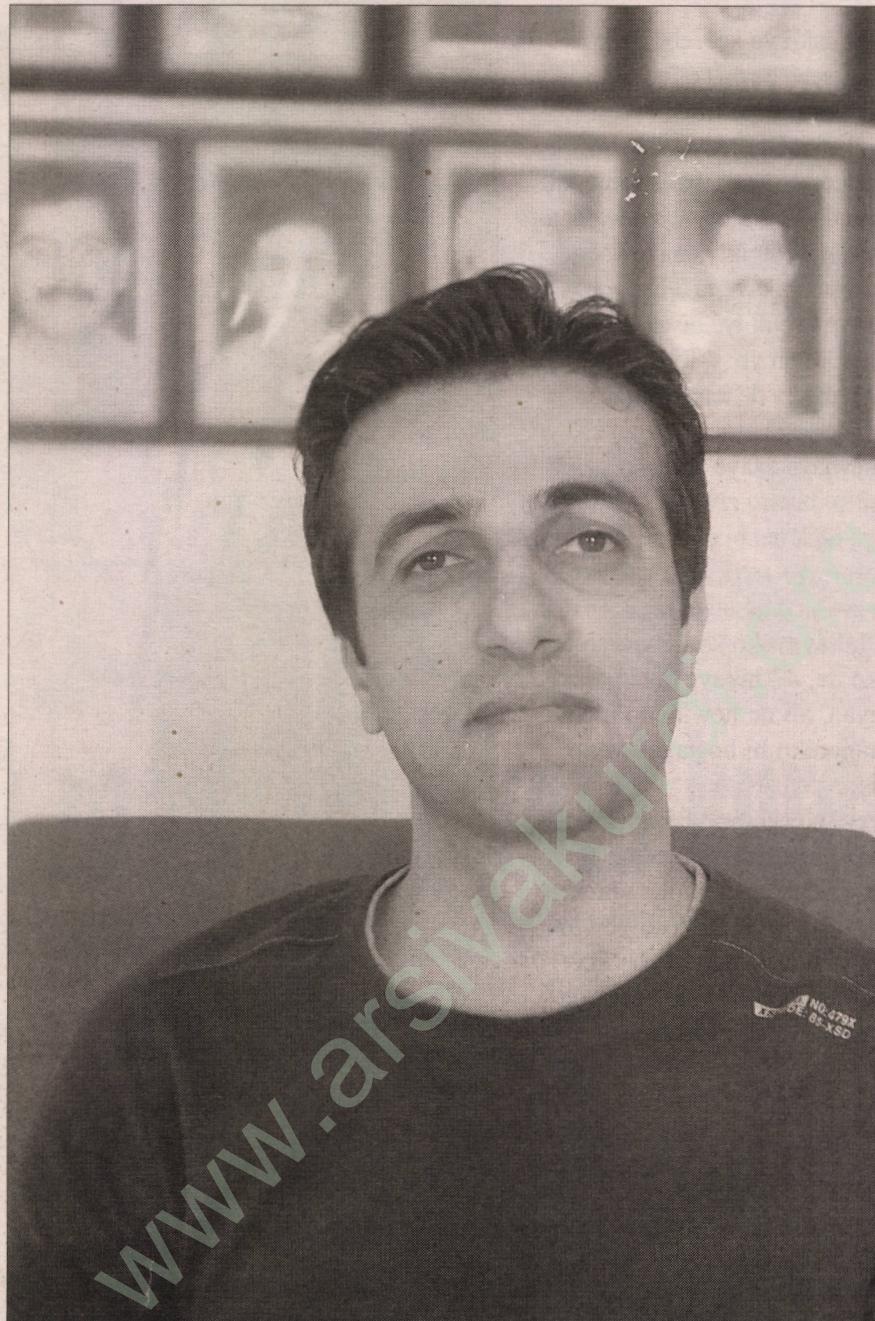
No ravêreyaya neweyî heme şarêne ke binê tadeyeyî de yê teqez şopnenê. Kurdistanâ başûri zî çimêne xo dayê ravêreye ke senî peynî bi encam bibê meraq kenî. Ravêreye neweyê ser mamossteyê sîyasetî yê Zanîngeha Selahattînî ra Muhammad Mahmud Saleh qise kerd û vat ke heme Tirkîya zano ke no şerî de 50 hezar merdiman cuyayışê xo vinî kerdî. Bi sehezaran merdimîy sejet mendêne û bi mîlyonan kurd zî hereman xo ra koç kerdî. Serekê Şarê Kurd Abdullah Ocalan Newroza Amedî de ravêreye newe da dest pêkerdiş. No ravêreye heme şarê Tirkîya de newe yew hevî viraşto.

Kurdan nasnameya xo pawit

No ravêreye seba kurdan û tirkan zaf muhîm o. Hetanî nika dewleta tirk her tim kurdan înkard kerd û kurdan qet qebûl nêkerdi.

Qednaya kurdan ser her tim polîtikaya asîmîlasyonê kurdan şixulna. Muhammad Mahmud Saleh vat ke kurdan her tim hemverî no polîtikayan de nasnameya xo pawit û semedî xelasîya xo û şoreşa xo ra xebityay.

Şerî de her tim wirdin kişî zî zirar dîy û day jûbînan û wina dewam kerd: "AKP eger wazena aşti biyara, lazimo ke raşt bo. Ez vana ke aşti ancax bi bawerî û durustî yeno. Rayî ra aştiyî de aqil û his muhîm o. Dewaya kurdan yew

qewimiyatî nîyo, yew ravereye yo û ravêreye zî kes wazeno averaşêro. Ganî her tim bixebito. Kurdan no se serra ke Rojhîlatî Miyanî de şer kenî û kurdî zanê ke heme tewrîn aştiyî, ravêreyeyeke hedî hedî de avera şono."

Kurdan ra îxanet kerdî

Saleh berdawemeya qiseyên xo de ard vîr ke kurdan qet tirkan ra bawerî nêkerd. Çimkî her tim tirkan, kurdan ra îxanet kerdo.

Rojhîlatê Miyanî de 'Bihara Ereban' bi û dinya yeno bedilnayîşî û wina domna: "Tirkîya zanê dinya se peynî nîyo û ay ra mecbûrî no da-xilê ney ravêreyeyî benê ke çareserî biveynî. Ganî no ravêreye de çareserî nêbo se, peynîya AKP û Tirkîya yî do bêro. Heme averşîyişa şeran de ekonomî muhîm o û peynî zî ekonomiya Tirkîya xirap bibo."

Muhammad Mahmud Saleh aşkerî kerd ke Tirkîya de MHPyijan û nijadperestî û her tim vatê: "Tirkîya tirkan o. Feqet no tez a ïnan bi têkoşîna kurdan çar parçeyî de cuyenê têk şî. Ganî yewîteya xo xurt kerdî û ardimê jûbînan kerdî û do bikerê zî. Ravêreyeya aştiyî qetî bi neyarî avera nêşino."

'Barzanî ber nêgiroto'

Tirkaya de çapemenî de vejîyano ke güya meşa azadîya gerîlayan de, Barzanî sînorê berî giroto! Muhammad Mahmud Saleh vat ke, no îdiaya zûr o û wina qedîna:

Çimkî Qandîl zaf gird yew herêm a. Hetanî nika nê Iran nê zî Tirkîya Qandîlî ra nêşekî mudaxale bikero û tu dewlete ke zî nêşkeno meşa azadîya gerîlayan ra astengî bêvejo. Qiweta Barzanî zî çîno ke rayîren gerîlayan bêgefeno."

Ravêreye de cayê şaran

EHMEDÊ BÎRA

Ravêreyaya ke Serekê Şarê Kurd Abdullah Ocalanî da destpêkerdiş bi giraney milê kurdan ser de romî-yeno. Çimkî hetê Tirkîyayî ra heta ney gamî çîyeke bi bi çiman yeno eysayış gameke zî nîno eysayış. Heta ez şikyeni vajî ke bi nêvindarnayîş operasyonan wazîyeno ke ravêreyeyî quł bikero.

Ravêreye muzakereyên ke rayîra aşti de benêy, nêxetimyayo, ema, semedî ke dewlete û AKP gaman nê-erzenêy ra bawereya şarê kurd û zafereya tirkan bi hukûmat û dewlete nêmendo. Çimkî bi mezgê verî yanê, bi tewrîn qırkerdişan û operasyonen cûr bi cûran, AKP wazena biresa encameke. Ema zaf rayan xo ceribneya ke bi sisteme ïnan no rewş nêşino sere.

Ez tiya ra veng danî AKPî û vanî ke, çiqas xo teberê aşti de veradê, do ti hintayê rew vinî bibê. Çimkî şar indî aşti û aramey wazeno. Terora ke dewlete û hukûmet şarî ser de danê meşnayışî ra, şar eciz bîyo. Vengê nalelana şarêne ke Tirkîyayî de cuyenê ra rayîberen Tirkîya goşîy, çimîy û fekê xo girotê û bi ey havayî temâşe kenêy vengê xo kerdişen hovane yê rayîberan ra nêkenê.

Vengê komîsyona akilmandan ra zî heta ney gamî çîyeke weş nêvej-yayo. Kombîyayışan kenêy, no çîyeke weş o. Ema lazimo kombîyayışen kenê bi giraney rojanâ Tirkîyayî de bikerê. Hêrêma kurdan de şar heme çiyan zano. Lazimo ke giraney xebatêne ke yenê viraştiş cayen tirk tedeyê de bêrê zêdkerdiş. Lazimo ke bêrê hişyar-kerdiş. Ey ra gere heyet vatîşen AKPî ra bivejyê û bi enerjiya şarî xo aşt û naşt bikero. Ya muhîm zî lazimo ke heme komîsyon zaf cayen tirkan de mitîngîn aşti bivirazê. Lazimo ke xebatî bêrê lezkerdiş. Hetê bînî ra rewşa dînyayî zî tikey bo zî bedilyayo ema goreya xo keno ke hesabêni vînan bivirazê. Tabî fam kerdî ke, polîtika bê kurdan û Serekê Şarê Kurda Abdullah Ocalan nêvajo erê, rayîra nêşino.

Zafereya medya tirk xo da rîyayo. Ze verî ravêreyeyî ser de zêd nêvindenê û heta destê ïnan ra bêro do taseke awî de ravêreyî û kurdan bixeniqnê. Tabî şarê kurd ney mijaran ra hadreyo.

Haware û edebiyatê kurdkî yo mûdern de rolê pirdêkî kaykeno. Terkê welatê xo de û kewto dinya û nê vatişan xo ifade keno; "Xo de rêberiya koçberan bikeçûyê Zazayî şopanê xorîn hewînenî

Arêkodox: Mamoste Silêman

Nûredin Zaza, heme aktivistey û nasnameyê xo yê sîyasî ra, edebiyatê ra tu caran dûrî nêmendo. Hima xortanîya xo de, ripelê Hawarê de xo bi hîkayanê xo dawo sereşnayîş (sinasnayîş). Hîkayeyê ey, serra 1995'î de, hetê Fîrat Cewerî ra hameyê komkerdiş û bi vatewoveren (pêşgotineke) pir û dekîarde, bi nameyê "Keskesor", weşanxaneyê Nûdemî de çap bîyo. Serranê peynîyan de zî heme hekayeyê ey, hetê weşanxaneyê Lîsî ra, bi nameyê "Gûlê" hameyê çapkerdiş. Vîrardişê ey zî bi wendîş destxetê ey bixo, nê rojanê verînan de hetê weşanxaneyê Avesta ra seba wendozan [bi nameyê Vîrardiş] hameyî pêşkêşkerdiş. Heto bîn ra, weşanê Pêri; çend serrî verî, eserê ey, bi nameyê "Bir Kurt Olarak Yaşamim (Sey

Kurdêkê Cuyê mi) bi tirkî weşan kerdbi. Celadet Bedîrxanî, Nûredin Zaza; sey Çehovîyê Kurdan bi namekerdnî. Bi raştî (rastî) zî, wexto keşima hîkayeyanê ey wanenî, no name her tim yeno hiş û mezgê şima.. Bi çîrokanê xo, kûl û derdê xo remnayîn, Kilmbîyayîş û bi asaney fambîyayîş hîkayeyanê xo, sadeyeya ziwan û şîriye nuştiş xo; goreyê demê hîkayenuştoxêko namdar o. Tayê hîkayeyê ey; taybetîyanê biyografikan, tayê eşqo romantik, tayê zî belangezeya, ezît û sîtemkarîya toreyê ke kurdî,

cuyê xo yê rojane de, ri bi ri manenî, ifade kenî. Serehewanayîş romantikî zî heme hîkayeyanê ey de xo nawenî. "Derketî li her derê bi tenê ye" (Teberkewtiş (surgûn) her ca de tenayey ya) Xeyrî hîkayeyan, Keskesorî de hameyî weşankerdîş, heme hîkayeyanê bînî, mîyanê

Eserê ey bi kul û jana welatî yê

1941-1942î de, bi vatişê bînî, wexto ke Nûredin Zaza, hima 22-23 serre bi, hameyî çapkerdiş. Seba kesê ke hetan nê serranê peynîyan vatnî ke: "Edebiyatê kurdkî çin o." (Ma ewta de, behsê hîkayeyanê modernan û standartanê cihane de, serranê 1941-1942î de, bi kurdkî hameyî nuştiş kenî!). 41 Hekayeyê Nûredin Zazayî Xurşîd; raya ewili, hûmara 27. ya Haware de ca gêno. No hîyakeyeyo ke bi uslûbêkê (şewazêkê) hîkayeyî, dekeweno çiman

Çehovîyê kurdan Nûredin Zaza

ver. Eşqê Xurşîdî yo ke, seba gedeyê (weledê) ey, senê hewa tadîno eşqê welatî, bi zîwanêko tesîrin, pêşkêşî wendozan keno. Derketîyo ke eynî serre de hamewo nuştiş, bal anceno kul û derdê surgûnê ser û heme ca de, tenabiyayey û zerrixemgîniya na rewse sîyar. No nuşte, hîkaye ra teber, yew ceribnaye yo. Û cumlyê nê ceribnayeyê yo tewr muhîm no yo: "Teberkewtiş (Surgûn), heme ca de tenaye ya."

Stêrk; hîkayeyê eşqê şuwaneyêkê yo ke aşiqê keynaya axayê xo beno û nişno eşqê xo bîyaro ziwan.

Nuştox, Stêk de, bi çimanê şuwaneyê, dinyaya ey ya zerrî, bi ziwanêko xemleyîn ziwan dramatize keno.

Stêrk hîkayeyêko serkewte yo û mîyanê xo de, 42 hîkayeyanê geleki serkewteyan, xo de hewîneno û cuyê şıwanê hûnerêko bi hostayey yeno nexşnayîş.

Hîkayeyê Keskesorî yê ke, nameyê xo danî nê kitabê, cuyê Nûreddin Zazayî ra şopanê xorînan hewînenî. No hîkayeyêko ke fekê keso yewin ra hamewo nuştuş, çimê gedeyêkê senêhewa serehewanayîşo ewilê de serkewto û dima senêhewa zorê e, hêdî hêdî dest pê kerdo ano ziwan.

Hîkayeyê bînî ê kitaban nê yî: "Perîsanî, Hevîna Perîxanê, Xatûn an Piling, Dê an Xûşk û Şerê Mêşa" ke serra 1965'î de nuşti.

Hîkayeyen ey herikbar êy

Hîkaye, bi ifadeyêko naîf, binê kul û derdanê ke tu caran keyen nêbenî vila kenî nusîyawo.

Bi ziwanêkê fambar û rewa hameyo nuştiş ke, eyro zî heme kesî bi asaney şînyî ïnan biwanî û fam bikî. Semedo ke yewna het ra tesîrê edebiyatê fransizî û ekolo romantikî, nê hîkayeyan de, bi aşkera yenî veynayîş û heto bîn razî nê hîkayeyan de, mewzûyê cuyê kurdan yo rojane nusîyawo û hîsiyatê nê hîkayeyan qet xerîb nîyno.

Pîrda ekola kurdiya modernî yo

Nûredin Zaza, mîyanê ekolê Haware û edebiyatê kurdkî yo mûdern de rolê pirdêkî kaykeno.

Terkê welatê xo de û kewto dinya û nê vatişan xo ifade keno; "Xo de rêberiya koçberan bike! Ez miletan ra derbas bîya, ê mi ra hewnîyayî, ez ïnan ra hewnîyaya; la mayewnan (yewbînan) nas nêkerd. Teberkewtiş (surgûn) her ca de tenayeyî ya!"

Cuyayışê ey xerîbey de ramîyayo

Gama ke roj şîynê awan û newalan ra duy û dûman wariştnî; mi xo bi xo vatnî: "Çende bextiyar o, ay merdimo ke şanan ageyreno keyê xo û mîyanê zar û zêcê xo de roşeno.

Teberkewtiş her ca de tenayeyî ya! Kura şonî, nê hewrê tarîyê ke va ïnan dano xo vîyar? Va mi zî sey ïnan (hewran) dano xo vîyar (ver) û bê hemdê mi, mi beno /rameno. Teberkewtiş her ca de tenayeyî ya.

Nê darî û nê gulê rind î; la ne nê darî û ne nê gulê ê welatê min î. Tu (qet) çiyêkê ê mi ra nêvanî teberkewtiş her ca de tenayeyî ya.

No çem (ro) bi zerrîya şikta deşte ra herikêno; la xurîna ey ne hewayê ê çemê (royê) ya ke mi gedeyeya xo de xurîniya (xûm-xûma) ey eşnawita. Noçem tu (qet) çiyêkê mi rê nêvanî. Teberkewtiş her ca de tenayeyî ya."

Qedera kurdê zane yew o?

Nûredin Zaza şexsêko taybet o, Warê edebiyat û sîyasetê kurdan de, gelekî xebatê erjayeyî kerdi.

Hima xorteya xo de mecbûr mendo ke, welatê xo ra dûrî bikewo û heme cuyê xo de, hesreta welatê xo anta.

Nûrettîn Zaza kam o?

Serra 1919'î de qezayê (navçeyê) Madenê, Xarpête (Elazîz) de, hamewo (amewo) cihane (dinya), dima birayê xo Dr. Nafîz reyde

remawo şîyo Sûriye, destpêkerdiş saranê xo yê vîstan de, tewr verê hîkayeyanê xo kovara Haware de weşan keno. Dima destpêkerdiş cengê (şerê) cihane yê dîyin de, Swîre de Zanîngehê Lozanê de, wendîş xo yo berz qedînawo. Dima zî, Komela Wendekaranê Kurdanê yê Awropayî saz kerda û sey aktivistîko pêşeng, binê banê na sazê de xebata xo dewam kerdo. Goreyê Mukslu Hamzayî, Çendserran dima, Sûriye de Partîya Demokrat ya Sûriye (KDPFS) saz kerda û serekeya na partî kerda. Rêziknanameyê na partî ey nuşto. Sazkerdiş na partî dima hamewo tewiştîş. Nureddin Zazayî, endameya Xoybûnî zî kerda. Nê serran dima, hem Sûriye de, Irak de, hem zî Ürdûn û Lûbnan de geleki rayan hamewo tewiştîş û hepiskerdiş. Serra 1969'î de, rayna ageyrawo Lozan û warê ziwan û kulturê (çandê) kurdan de, xebâfî muhîmî kerdi, Enstitûyê Kurdî yê Parîsî de ca girewto û verî wefatê xo, Mem û Zînê Ahmedê Xanî, açarnawo ziwanê fransizki. Eserêko "Bir Kurt Olarak Yaşamım (Sey kurdêkê cuyê mi)" name kerdo û bîtirkî nuşto. No eser, bi nameyê "Kürtlerin Çehov'u" Kitabê Radikalî de hamewo weşankerdiş û bi destûrê nuştoxê hamewo açarnayış. Seba kovara me, n.w. 40 hamewo açarnayış û Awropa de gelekî veng dawo. Serra 1988'î de nêweşîya merdimwere belayê sereyeyî ey bîya û dinya xo bedîlnaya.

O zî, sey şexsanê erjayeyanê bînan, hewayê Celadet Bedîrxan, Memdûh Şevket Beg û rewşenbir û aktivîstanê ekolê Hawarê yê ke heme kul û hesreta erd û asmînê bawûkalan anta û welatê bawûkalanî ra dûrî vefat kerdo. Nûreddin Zaza, semedê qede xe û tada ra mecbûr mendo ke bêwrebîyayîş xo rê bîko sey tercîhêkê.

Dem demê kurdkî yo

Panel û konferansan organîze kenê û nê panel û konferansan de kurdî ra zafîr ca danê tirkî. Yew moda destpêkerdo nê panel û konferansan de ser û binê qala ïnan "Perwerdeyê Diziwanî" yo...

MEHMÛD NÊŞITE

Nê demê peyînan de mîyanê şarê ma de, mîyanê saziyanê ma de ziwan, û kulturê kurdan ser o zaf qisey û qalî benê. Nê mijûlîyayîşî de şarê ma zafane zî seba ke ziwan aver şero yewbînî şîret kenê. Heşar kenê. Wîna bîyo ke şarê ma sîyasetî ra zafîr ziwan û kulturî ser o munaqeşe keno.

Hetek ra nê meylê şarê ma ra, hetek ra zî imkanê nê demî ra merdim şikeno ziwanê xo geş bikerô û aver bero. Ewro mîyanê nê imkanan de kesê ke vajî ma nêşkenê bi ziwanê dayîka xo biwanê û binusê tena xo xapênenê. Wa natweta kesê qine nêerzo û wa xo rê mex(h)nan peyda nêkero!

Kesê ke biwazê dinya Homay kitab û materyalê ziwanî vînenê. Eke zerra ïnan xebata ziwanê rê biwazo eşkenê her tewir ferheng, alfabê, kitabê gramerî û kitabê edebiyatî bivînê.

Hetê dewlete ra êdî teda-meda nêviraziyena. Ma zaf serranê dijwaranî dîyo! Ê rojê ke seba yew kovara kurdkî, seba kitabêkê kurdkî şarê ma işkence bîne û cezayê hefsî girewtene, pey ra mendî. Yanî ewro dewlete kesê ke biwazê xebata ziwan û kulturî bikerê qarisê ïnan nêbena.

Gelo, na rewse de (ortam) bi nuştoxan û bi wendoxan û bi heme şarê xo reyde seba wendîş û nuştişê kurdkî ma kurdkî nêşkenê yew disiplin ronê û goreyê ê disiplinî hereket bikerê.

No xusus de imkanê ma zaf ê: Nuştoxê ma estî, şarê ma na mesela ser o xesas o û meyl dano ci, her ca de materyalê ziwanê ma zaf ê, qanûn de bibo-çinê bo dewlete qarisê ma kesî nêbena. Tam nêbo zî êdî ma eşkenê warê ziwanî de însiyatîf bigêrî. Ma eşkenê heqê xo yê meşrû bişuxulnê.

Hema ma pêro pîya ma vajîme nika râ pey ma kurdkî nusenê û ma kurdkî qalî kenê! Kam do çiyêk vajo? kam do seker o!?

Verê nuştoxê ma yê ke vanê ma kurdê û bi kurdkî nusenê wa bê kurdkî bi ziwanêko bîn nêrusê. Ez ewniyena nê nuştoxanê ma ra ge-ge medyaya sosyalî de, rojname û kovaran de bi tirkî nusenê.

Çand nuştoxê ma estê ke xo kurd

vînenê û xo kurd danê şinasnayîş, la timûtim bi tirkî nusenê. Nuşteyê nê kesan zî mîyanê kurdan de yeno wendîş. Xizmetê nê kesan nêşino kurdan rê. Hetanî ke zirarê ïnan reseno kurdan!

Kesê ke bi tirkî nusenê wa baş bizanê ke asîmîlasîyonî rê xizmetê xo est o. Her wext ke insanê ma bi tirkî wanenê no wendîşê ïnan mezgê ïnan de cayê kurdkî teng keno.

Mi gore o wext vîyart şî. Êdî hewcê nuştişî yê bi tirkî nêkero.

Na mesela meselayêka hende şenike nîya. Ziwan û kulturê ma girkî ra zaf anto. Mezgê ma yê neteweyî kerdo têmîyan. Ziwanê ma, ma fek de lal kerdo, nêverdo sey tabîyî xo têbigêro.

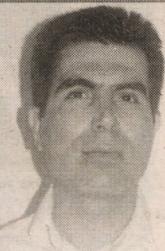
Tayê weşanxaneyê ma, tayê sazgehê ma hema zî qina tirkî tepişte misêwa panel û konferansan organîze kenê û nê panel û konferansan de kurdkî ra zafîr ca danê tirkî. Yew moda destpêkerdo nê panel û konferansan de ser û binê qala ïnan "Perwerdeyê Diziwanî" yo. Yanî mektebanê kurdan de zî program û mufredatê perwerdeyê kurdkî zî ganî "Tirkî û Kurdkî" bo.

Yena a mana ke "Tirkî" fek ma ra vera do zî, ma fek tira veranê danê!

Têgeyrayîş

Zerweş Esnaw

Zerwesesnaw@gmail.com

Fuarê Amedî ser

Di hewteyî ra verê Amedî de Fuarê TUYAPî est bi. Hema hema heme weşanxaneyî nê fuarî de ca girewtbîyi. Heme warî de kê eşkanî pirtûkan peyda bikerî û pirtûkanan ser ro gelek alaqa est bi.

Şima zî zanenê ke nê ke pirtûki fuarî de ca girewtî zafenî pirtûkê tirkî bîyi. Pirtûkê tirkî sey nan û penîr roşiyayîni. Heme standî de pirtûkê tirkî ca girewtbîyi û wîyta de zî yeno fehmerdiş ziwanê tirkî yo û pirtûki zî ziwanê tirkî ra xîzmet kenî.

Hende standî est bîyi nê standan ra di, hîrê standî tenî standê pirtûkê kurdkî bîyi. Eke ma şarî ganî kulturê ma hetê nuştekî ra zaf aver bişiro. Eyb niyo pirtûkê ma tayî. Hinî ma no hol fehm bikerî ma ziwanê xo reyde est i û ma ziwanê xo ra durî nêkewî.

Nika ra pey ganî Fuarê Tuyapî yê Amedî ziwanê kurdkî ra xîzmet bikerî, nê warî de nuştox û roşnvîre ma ziwanê xo ser ro gelek xebat bikerê û şarê ma hinî berhamanê xo ziwanê xo de bivejî. Sewbîna yew çîy est bi, zaf bala min antbi. Fuarî de nuştoxê ke pirtûkanê xo destnîşan kenî, namedar bîyi û tirk bîyi, şar pirtûkanê ïnan semedo ke destnîşan bikerî dekewenî dor. Dor zî hawayê rîzel derg bena û hawayê boça marî zî qulinçîyena. Ez bivaja rîzel vîst mîtro şîma bivajî hîris mîtro, hende boç derg a.

Çi qewemîyeyo, se bîyo hende alaqa vînenî? Heto bînî ra zî nuştoxo kurdayan zî nuştoxê kurdkî destnîşanê pirtûkanê xo de encax cer, panc kesî dormareyê ïnan de est i. Helbukî nê insanê ma ci fedakereyî reyde pirtûkanê kurdkî vejenî la biewne ke şarê ma ziwanê xo ra raxbet nêkeno, ziwanê xerîbî ra destê xo derg keno.

Tena no yo? Ney, tena no niyo. Mîyanê fuarî de panelî zî benî. Nê panelan de zî çîyo ecîb est o. Panelo ke ziwanê kurdkî reyde beno kê vînenê ke temâşewanî dest, vîst tenî yî.

Alaqa cin o. Wazeno ke babet zaf muhîm bibo û vajorkerî zî namedar bibî rayna çîyêkî ferq nêkeno. La panel ziwanê tirkî reyde bibo, na heylate (salon) pir bena û ca çîno ke kê ronişî. Ma nê xuyê xo yo nêbîyaye ra fek ver ra dî. Qiyimetê ziwanê xo, qiyimetê nuştox û ziwanzanê xo bizanî.

100 hezaran
şarıy amey
qetilkerdiş

Serê cîhanî yê yewin de zî Qers di
mîyanê artêşê Oris û Osmanî de bi
cayêko stratejik. Nê şerî de Enwer
Paşayo Osmanî 90 hezar leşkerê
xo, ke zafer ïnan kurd bî, pûkê Qa-
mûşanî de da qetil kerdi. Hetê ra
veyşan û teyşan hetê ra zî serd û
qeşaya ke merdiman qerisneno bi
û lejkerî heme amey qetilkerdiş.

Di demê şerê cîhanî yê yewinî de,
Osmanîyan verê xo dabî armenî û
kurdê êzidîyan. Peynîyê nê şerî de
bi sehezar armenî û kurd hame
qetilkerdiş û bi des hezaran kurd û
armenî zî koçê sînoranê rûsan yan
zî yê qafqasan kerd. Hetê bînî ra zî
tikeyan koçê metropolên tîrkan
kerdi nasnameya xo nimi.

Zimistanan Qers qerisyeno

Qers bi xozaya xo zaf kesan matmaya
terneno. Zaf serd o. Best û eynîyên
ay zaf çeman weye kenê. Zaf serd o.
Tîrkan sehezar kurd armenî û şarê
bînan qirkerdi û day koçkerdiş

Arêkerdox: AVER PAYIZ

Bi goreyê çimeyanê tarîxîyan, demê
Hîtitîyan de nameyê hereme "Erma-
nî" bî. Nameyê şaristanî yo kehenan ra
yew zî "Araxs" û "Karask" bi. Nameyo
ke nika zî yeno bikarardi, vateyê qas-
rakî ra yeno. Yeno texmînkerdiş ke no
name şaro ke verê mîladî na mintiqâ de
ciwîyayo ra yeno. Bi goreyê tay bawerî-
yanê bînan, nameyê şaristanî vateyêk
ziwanê gurcîyan ra yeno ke, o zî, yeno
manayê şaristano berinî. Kurdî zî nê şar-
istanî ra vanê Qers û hereme ra zî vanê
Serhed. Semedo ke şaristanê Qersî sey
berêk, Kurdistanî bi Qafqasan û bi
Behra Siyaye ra girê dano, wayîrê ta-
rîxêk xorî yo. Dewanê Qersî yê zafan
de rojanê zimistanî yê zaf serd û zex-
man ra vanê "Qers". Zarawaya Kir-
mackî de zî çekuya "qers"î yena
bikarardi. Wextoke merdimî e zaf
serd bo na çekuya kar areno.

Cuyayışêke zaf kaan esto

Goreyê cigîrayışan ê ke dorûverê
Neqebê Kêr û Erezî hameyê kerdiş,
cuyê

merdimîyi di wextê paleolitik yanî
10 hezar serre verê mîladî dest pêkeno.
Verê mîladî 9000-8000 û nê serran ra
nata merdiman uca dest bi kedîkerdişê
heywanan kerdo. Nê serran de dest bi
ramitiş zî kerdo. Verê mîladî di mabînê
serranê 5000-4000'an de Hûriyî ha-
meyê tîya de ca dayo xo.

Cîmeyanê tarîxîyan de yeno vatis
ke Ûrartûyî 3 hezar serre verê tîya de
ciwîyayê. Badê Ûrartûyan demêko
kilm, Medî û ïnan ra dima zî Persî
hereme gêne bin hukmê xo.

Badê İskenderê Pilî di sera 331'î
de Qers kewt bin hukmê Makedonan.
Dima Roma, Bîzans, Ereb û Selçûkî
yew bi yew hameyê kewtê hereme la
nîşşayî ûta de zaf bimanê.

Qers her tim destê eşir û mîrê kur-
dan hete hame idare kerdiş. Badê ke he-
reme kewtê binê hukme Osmanîyan,

heta 1800'an ge kewte destê Osmanîyan
û ge zî kewte destê İranîyan. Di Serra
1767'î de leşkerê Osmanî hereme de
zilm bi kurdan kerd û bî sebebê sere-
wedartişê şarî. Bi goreyê çimeyanê
Orisî, 110 serre verê nufûsê şaristanî
224 hezar kes bi. Nê nufûsî ra 12
hezar kes misilman, 30 hezar kes
Êzidî (kurd), 50 hezar kes Armenî û
yê bînî zî Ortodoks bî.

Sirba Şaristanê Anî

Sirba şaristanê Anîyî 48 km Qersî ra
dûr, di mîyanê sînorê qezaya Zarûşadî
de ya. Nameyê şaristanî kehen o, mabe-
tîka İranîyan ra menda ra yeno. Demê
verî de na mabete, bi nameyê Anahîta
hameyêne naskerdiş. Xirbê ke şaristanê
Anî de ca gêne zî namdar ê. Dêra Ezîz
Patrik; Na dêre 1035'î de hameya awan
kerdiş. Dêrêka bîn zî, rojhelatê şaristanî,
zinaran ser o hameya awan kerdiş. Na
dêre Serra 1215'î de , hetê Qralê Arme-
niyan Tigranî ra hameya viraştiş. Xir-
bêka bîne zî Qatagîral a. Serra 1110'î de
, hetê Sambatî ra diyaya viraştiş.

Berzîya Koyê Sîpanî 2909 metre,
Koyê Pîvaza 2808 metre, Koyê Ziyarete
2838 metre yo. Dorûverê nê koyan bi
dest û platoyan hameyo girewtiş. Tay

koyê hereme nê yê: Koyê Ala, Koyê
Demê Avê, Koyê Dohnî, Koyê Hecî
Xelîf û Koyê Allah û Ekber. Di rîza
Koyê Agirî de zî Koyê Zorê û Koyê
Xurê estê ke berzîya ïnan hîrê hezar
metreyî vêrenê. Yew qismê Koyê Agi-
riyî sînoranê hereme de maneno.

Hêrema Qersî bi dest û zozananê
xo warê weyekerdîşê heywan û pesan
o. Hetê merg û hêniyanê xo, hetê
zozan û neqebanê xo ra warê şîti yo.
Şît aşmanê amnanî de, tesisanê
dewan de yeno bikarardi. Şaristanî
mîyan de fabriqayê penîr û şîfi ha-
meyê awan kerdiş, la nê qîm nêkenê.

Neqebê Arası: zozananê Tekman û
Pasînî ra dest pêkeno.

Deşta İdirî zî nê neqebî ra dest pê-
kena. Deşte di mabînê Koyê Agirî yê
şînik û pîlî de ya.

Deşta Qersî: sînoranê şaristanî
mîyan de deşta tewr pîle na ya û nîzdîyê
qezaya Şelîmî ra dest pêkena. Başûrî ra
heta Erdêxan, rojhelatî ra heta Qamîşan
û sînorê Ermenîstanî ra derg bena. Hîrâ-
yîya deşte 2500 km2 yo.

Deşta Erdêxan: Mîyanê neqebê
Kura de ya. Hîrâyîya aye 180 km2 yo.
Çemê Arası: Koyê Çewligî ra teber
vejîno û Erziromî ra keweno sînorê

Erđnîgarîya Qersî

Hîrâyîya erdê şaristanî 18 hezar û
557 km2 yo. Erdê hereme seyî ra
38.2 ko, seyî ra 11 deşt û seyî ra
50.7 zî plato yê. Erdanê hereme
de tena kartol, kixsê şeker, peme,
xele û cew yeno ramitiş. Qers
şaristanê serdan ê herema Ser-
hedî ra yew o. Hewayê Sîbîryayî zî
bandora xo dano hereme. Zimis-
tanî hereme de derg û serd, ham-
nanî zî kilm û honik vêrenê

Qersî. Çem ver bi Behra Hazarî heri-
kino. Çemê Arpayî zî Şaxêk çemê
Arası yo. Çemê hereme yê bînî zî
çemê Qers û Kurî yo.

Hereme de çend golê tebîî zî est ê.
Gola Çildirî (120 km), Gola Aygirî (3
km2), Xozapîn (27 km2).

Zafî nufûsî yê Qersî mislimanî. He-
reme de kurdê Êzidî zî estê. ïnan cayê
xo terk kerdo, dewlete yê dewanê ïnan
ra vetê. Hereme de hewt dewê ïnan estê:
Saribilax, Tendurek, Qeranix, Badîlî,
Qazîqopran, Civanî û Heşerî. Xiristî-
yanî zî dewê Posofê "Malakan" de estê.
Şarê hereme zafane kurd û azerî yê.